

KATILIM BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANS GÖSTERGELERİ İLE MAKROEKONOMİK FAKTÖRLER ARASINDAKİ İLİŐKI¹

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE FINANCIAL PERFORMANCE INDICATORS OF PARTICIPATION BANKS AND MACROECONOMIC FACTORS

Hülya ER

*Araştırma Makalesi / Geliş Tarihi: 09.08.2024
Kabul Tarihi: 31.12.2024*

Öz

Makroekonomik göstergelerdeki değişim, katılım bankalarının finansal performanslarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle, katılım bankalarının, rekabet ortamında varlıklarını koruyabilmesi, artırabilmesi ve karlılıklarını sürdürebilmesi için değişen ekonomik koşulları göz önünde bulundurarak stratejiler geliştirebilmeleri önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının finansal performans göstergeleri ile makroekonomik faktörler arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmada, 2008-2022 yılları arasındaki veriler, nicel analiz yöntemlerinden fark, korelasyon ve regresyon analizleri ile test edilmiştir. Çalışma sonucunda, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla ile katılım bankalarının performans göstergeleri arasındaki ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Enflasyonun Öz Sermaye Karlılık Oranı, Aktif Karlılık Oranı ve Sermaye Yeterlilik Oranı üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgular, Türkiye’deki katılım bankalarının finansal performans göstergelerinin enflasyonla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma, makroekonomik koşulların katılım bankalarının finansal performansına etkisini anlamayı ve bu anlayışın bankacılık sektörünün güçlenmesine ve ülke ekonomisinin büyümesine katkıda bulunabileceğini hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Finans, İslami Finans, Katılım Bankacılığı, Finansal Performans.

JEL Sınıflaması: G20, G21, E02.

Abstract

The change in macroeconomic indicators can affect the financial performance of participation banks. Therefore, participation banks must develop strategies considering the changing economic conditions to maintain, increase, and sustain their assets and profitability in a competitive environment. This study examines the relationship between the financial performance indicators of participation banks operating in Turkey and macroeconomic factors. Quantitative analysis methods, including variance, correlation, and regression analyses, were conducted using data from 2008-2022. The study found no relationship between Gross Domestic Product and the performance indicators of participation banks. However, inflation was observed to impact the Return on Equity, Return on Assets, and Capital Adequacy Ratio. The findings indicate that the financial performance indicators of participation banks in Turkey are associated with inflation. This study aims to understand the impact of macroeconomic conditions on the financial performance of participation banks and to contribute to the strengthening of the banking sector and the growth of the national economy.

Keywords: Finance, Islamic Finance, Participation Banking, Financial Performance.

JEL Classification: G20, G21, E02

¹ **Bibliyografik Bilgi (APA):** FESA Dergisi, 2024; 9(4) , 355-363 / DOI: 10.29106/fesa.1531022

* Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu MYO, Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, hulyaer@ibu.edu.tr, Bolu – Türkiye, ORCID: 0000-0002-3715-2433

1. Giriş

Dünya genelinde olduğu gibi, Türkiye'de de katılım bankacılığı sistemi, yıllar içerisindeki gelişimiyle finansal sistemde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu bankacılık türü, geleneksel bankacılık sistemine alternatif olarak görülmekte olup, güvenilir ve uygulanabilir bir seçenek olarak değerlendirilmektedir (Khan ve Ijaz, 2014: 50). Katılım bankacılığı, faizsiz bir yapıya sahip olup, risk paylaşımına odaklanan, (Azmat vd., 2020: 2) tüm finansal işlemlerde belirsizlikten ve spekülasyondan uzak bir modeldir. Bu modelde, İslam hukuku prensiplerine dayanarak tüm finansal işlemlerini gerçek varlıklarla desteklemektedir (Zarrouk vd., 2016: 47).

Bankalar, çoğu finansal akışı kontrol ettikleri ve genellikle büyük finansal varlıklara sahip oldukları için finansal sistemde önemli bir rol oynayan kurumlardır (Naceur ve Omran, 2011). Ülke ekonomisinin büyümesi finansal aracılık etkinliğini etkileyebilmektedir (Istan ve Fahlevi, 2020: 143). Bu yüzden, finansal ürün ve hizmetlerin büyümesi için genel ekonomik istikrarın sağlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda, ülkeler uygun makroekonomik politikalar benimsemeli, finans sektörü içinde rekabeti desteklemeli ve finansal faaliyetler için güçlü ve şeffaf bir kurumsal ve yasal çerçeve oluşturmalıdır (Naceur ve Omran, 2011).

Banka iflasları finansal krize yol açabilmektedir (Istan ve Fahlevi, 2020: 143). Katılım bankalarının, finansal krizlere direnç gösterebilmek adına güçlü bir sermaye yapısına sahip olmaları, aynı zamanda dalgalı makroekonomik koşullar altında mevduat sahiplerine güvence sunabilmeleri önemlidir. Yüksek öz sermaye düzeyleri, İslami bankaların ödeme gücü ve taahhütlerini yerine getirme kapasitelerini yansıtmaktadır (Zarrouk vd., 2016). Banka kârlılıkları, ülke ekonomisine katkı sağlayarak ekonominin olumsuz ve dış finansal şoklara karşı dayanıklı olmasını destekleyerek finansal sistemin istikrarına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle, karlılığın belirleyicilerinin anlaşılması büyük önem taşımaktadır (Istan ve Fahlevi, 2020: 143).

Makroekonomik faktörler, ülke ekonomisinin istikrara kavuşmasında önemli bir rol oynamaktadır. İstikrarlı bir ekonomi, bankacılık ve finans kurumlarının karlılığa ulaşmasında önemli bir unsur değerlendirilmektedir (Istan ve Fahlevi, 2020: 138). Banka kredilerine olan talebin canlanması ve banka kârlılığının artması, daha yüksek GSYİH (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) büyümesinin beklentisiyle birlikte öngörülmektedir (Hassan ve Bashir, 2003; Kosmidou vd., 2006). Enflasyon ise, bir ülkenin ekonomik istikrarını değerlendirmek için kullanılacak önemli makroekonomik faktörlerden birisidir. Enflasyondaki değişiklikler, ekonomik büyümenin dinamikleri üzerinde doğrudan etki yapabilmektedir (Istan ve Fahlevi, 2020: 138). Enflasyon, sadece şirketlerin fiyatlarını etkilemekle kalmaz; aynı zamanda banka müşterileri ve finansal kaynaklar üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. Enflasyon, özellikle banka finansal performansıyla ilişkisini inceleyen çalışmalarda detaylı bir şekilde tartışılmaktadır (Ali vd., 2018). Enflasyonun banka kârlılığı üzerindeki etkisine ilişkin çalışmaların çoğu olumlu ve anlamlı bir ilişki bulmaktadır (Athanasoglou vd., 2006). Ekonomik büyüme, enflasyon ve banka kârlılığı arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurulduğunda, finansal kaynaklardaki artışın bankaların nakit hacmini etkileyerek, mevduat sahiplerine dağıtılan kâr payını azaltabileceği, ancak aynı zamanda ortakların kâr oranını artırarak hissedarların getirisini yükseltebileceği ve bankanın finansal performans düzeyini artırabileceği ifade edilmektedir (Sharif, 2023: 14).

Performans ölçümü, herhangi bir kuruluşun veya sektörün gelişimini, büyümesini ve uzun vadeli hedeflerini ölçmek için önemli bir araçtır. Bankaların finansal performanslarının ölçümü, mevduat sahipleri, paydaşlar ve yatırımcılar için operasyonlar, üretkenlik, istikrarlı verimlilik ve karlılık açısından değerlendirme sunmaktadır (Khan ve Ijaz, 2014: 50). Katılım bankalarının finansal göstergeleri ile makroekonomik faktörler arasındaki ilişkinin anlaşılması, finansal istikrarın sağlanması ve ülke ekonomisinin büyümesi açısından önem arz etmektedir. Ancak, Türkiye'deki katılım bankalarının finansal performanslarının makroekonomik faktörlerle nasıl etkileşime girdiğine dair mevcut çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de katılım bankalarının finansal performans göstergeleri ile makroekonomik faktörler arasındaki ilişkisini incelemektir. Bu kapsamda, enflasyon ve GSYİH makroekonomik faktörlerin katılım bankalarının finansal performansını nasıl etkilediği ve bu etkileşimlerin bankaların karlılığı, verimliliği ve genel finansal durumu üzerindeki etkileri ekonometrik yöntemlerle değerlendirilmektedir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda çalışma kapsamında, finans sektörünün istikrarına, ülke ekonomisinin büyümesine olan katkılarının yanı sıra, finans sektöründe yer alan yöneticilere ve literatüre katkılar sunulacağı düşünölmektedir. Çalışma, ilk olarak konuyla ilgili genel bilgileri ve literatürde yapılan çalışmalara yönelik bir incelemeyi içermektedir. Ardından çalışmada, kullanılan yöntemler ve kullanılan veriler detaylı bir şekilde tanıtılmaktadır. Son bölümde ise elde edilen bulgular özetlenerek, çalışmanın sonuçları ve ortaya çıkan önerilere yer verilmektedir.

2. Literatür Taraması

Katılım bankacılığının finansal performansını ölçmek, büyüme potansiyelini belirlemek, yatırımcılara ve paydaşlara güven sağlamak ve risk yönetim stratejilerini değerlendirmek, bankanın sürdürülebilirliği ve başarısı açısından önem arz etmektedir. Katılım bankalarının dönem içinde elde ettiği net dönem karı, bankaların sahip olduğu toplam varlıkları temsil eden aktif toplamı ve bankanın varlıklarının yükümlölüklerini karşılamak için

kullanılabilir kısmını temsil eden öz kaynaklar, finansal performanslarını değerlendirmek için önemli ölçütler olduğu bilinmektedir. Kârlılık oranları, bir işletmenin genel kârlılığını, öz kaynak ve yabancı kaynak kullanımının etkinliğini değerlendirmek için kullanılan önemli finansal oranlardır. En yaygın kullanılan kârlılık oranları arasında ROE (Öz Sermaye Karlılık Oranı) ve ROA (Aktif Karlılık Oranı) bulunmaktadır (<https://www.halkbankkobi.com.tr>). ROE, bir bankanın bilançosunda bulunan toplam öz sermaye miktarına oranla elde ettiği karı göstermektedir. Genellikle, bir bankanın öz sermaye karlılığı, kendi sektörüyle karşılaştırıldığında ne kadar yüksekse, o kadar olumlu bir gösterge olarak kabul edilmektedir (Almazari, 2012: 87). ROA, bir bankanın toplam varlıklarına göre karlılığını gösteren bir göstergedir. Bu oran, banka yönetiminin varlıkları etkili bir şekilde kullanma derecesi hakkında bilgi vermektedir (Abduh ve Alias, 2014). Sermaye, banka iflaslarının ve mevduat sahiplerinin zararlarının azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Almazari, 2013: 284). Sermaye Yeterlilik Oranı (SYO), bir bankanın iř geliştirme ve olası zararları karşılama yeteneğini değerlendiren önemli bir finansal göstergedir. Bu oran, bankanın kendi sermayesinin riskli varlıkları karşılayabilme kapasitesini ölçmektedir (Brastama ve Yadnya, 2020).

GSYİH ve enflasyon gibi makroekonomik faktörler, literatürde bankaların finansal performanslarını etkileyebilecek dış faktörler olarak incelenmektedir. GSYİH, belirli bir zaman diliminde bir ülkenin sınırları içerisinde üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin parasal değerini ifade etmektedir. GSYİH'nin hesaplanması, özel ve kamu tüketimi, hükümet harcamaları, yatırımlar ve ihracatın ithalattan çıkarılması gibi bileşenleri içermektedir. Enflasyon, genel olarak mal ve hizmet fiyatlarının arttığı ve bu nedenle paranın satın alma gücünün düştüğü bir ekonomik durumu ifade etmektedir (Abduh ve Alias, 2014). Yapılan araştırmalarda, GSYİH ve enflasyon gibi makroekonomik faktörlerin bankaların finansal performanslarını etkilediği görülmektedir (Athanasoglou vd., 2008; Taşkın, 2011; Alper ve Anbar, 2011; Akbaş, 2012; Olalere vd., 2017; Er, 2023).

Literatürde katılım bankalarının finansal performanslarının makroekonomik faktörlerden etkilendiğiyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; Bashir (2003) çalışmasında, Orta Doğu ülkelerindeki İslami bankaların 1993-1998 yılları arasındaki performans göstergelerini incelemiştir. Çalışma sonucunda, yüksek sermaye/varlık ve kredi/varlık oranlarının daha yüksek kârlılığa yol açtığı görülmüştür. Ayrıca, olumlu makroekonomik koşulların ise banka performans ölçümlerini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Izhar ve Asutay (2007) çalışmalarında, enflasyonun Endonezya'daki İslami bankaların karlılıklarını olumlu şekilde etkilediğini bulmuşlardır. Wasiuzzaman ve Tarmizi (2009) çalışmalarında, Malezya'da makroekonomik faktörlerde hem enflasyonun hem de GSYİH'nin İslami banka kârlılığını olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir.

Muda vd., (2013) çalışmalarında, Malezya'da yerli ve yabancı on yedi İslami bankanın karlılık belirleyicilerini karşılaştırmak için 2007-2010 yılları arasındaki üçer aylık veriler ile dengesiz panel veri analizi uygulamıştır. Çalışma sonucunda, kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasılanın yerli bankaların karlılığını belirlemede bir etkiye sahip olmadığı, yabancı bankaların karlılığı üzerinde ise bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Enflasyon oranının hem yerli hem de yabancı bankaların karlılığında önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Al-Damir (2014) 2006-2012 yılları arasında Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerinde faaliyet gösteren katılım bankalarını yönelik çalışmasında, GSYİH'nin İslami bankaların ROE ile olumlu ve anlamlı ilişkilere sahip olduğu görülmüştür. Enflasyonun, ROA banka karlılığı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak çalışma, makroekonomik faktörlerin bankanın kârlılığı üzerinde önemli etkileri olduğunu ortaya koyduğu değerlendirilmektedir.

Abduh ve Alias (2014) çalışmalarında, 2006-2010 yılları arasında Malezya'da İslami bankacılığın performansını belirleyen faktörleri bulmayı amaçlamışlardır. Analize dahil edilen on beş İslami bankanın karlılık faktörleri ile GSYİH ve enflasyon oranları ölçülmüştür. Çalışma sonucunda, enflasyonun ve GSYİH'nin ROA üzerinde etkisi olmadığı görülmüştür. GSYİH değişkeni ROE üzerinde etkisi olmadığı fakat enflasyonun olumsuz yönde bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Ülkedeki İslami finans sisteminin derinleşmesine destek olacak şekilde enflasyonu daha düşük bir seviyede tutmak hükümet açısından önemli olduğundan bankacıların bankanın kredi riskini yönetmesi gerektiği önerilmektedir.

Zarrouk vd. (2016) çalışmalarında, 1994-2012 yılları arasında MENA bölgesinde faaliyet gösteren 51 İslami bankanın karlılığını etkileyen makroekonomik faktörler incelenmiştir. Çalışma sonucunda, İslami bankalar yatırımın ve ekonomik büyümenin yüksek olduğunda daha iyi performans gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca, enflasyon oranının, İslami banka karlılığı ile olumsuz ilişkilili olduğu görülmüştür. Karakuş ve Küçük (2016) çalışmalarında, Türkiye'de faaliyet gösteren dört katılım bankasının 2010-2014 yılları arasında çeyreklik dönemlik verileri kullanılarak karlılığa etki eden makroekonomik faktörler incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, makroekonomik faktörlerin katılım bankalarının karlılıkları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Hamid vd. (2017) çalışmalarında, makroekonomik belirleyicilerin 2009-2015 yılları arasında, Endonezya'daki dokuz İslami bankanın karlılığı üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma sonucunda, banka büyüklüğünün, yeterli sermaye oranının ve ekonomik büyümenin bankanın kârlılığına olumlu katkı sağladığı görülmüştür. Ayrıca,

enflasyon ÷lkedeki İslami bankaların karlılığını olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Bu bulgular, bankaların kârlılıklarını artırmak için pazar paylarını artırmaları, yeterli sermaye oranını sürdürmeleri ve daha yüksek ulusal ekonomik büyüme seviyelerinde faaliyet göstermeleri gerektiğini öne sürmektedir. Ali vd. (2018) çalışmalarında, 2012-2016 yılları arasında makroekonomik faktörlerin Brunei'deki İslami bankaların karlılığı üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda, GSYİH oranı ve enflasyon oranının bankaların karlılıkları üzerinde olumlu bir etkisi olduğu gör÷lmüştür. İslami bankaların makroekonomik faktörlerin etkisini azaltmak amacıyla pazarlama stratejilerini yenilemeleri önerilmiştir.

Bakkeri ve Malik (2020) 2005-2018 yılları arasında Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da İslami bankaların karlılıkları üzerindeki faktörlerin etkisini inceleyen çalışmalarında, enflasyonun İslami bankaların karlılığı üzerinde etkisi olmadığı tespit edilmiştir. İstan ve Fahlevi (2020) çalışmalarında, 2013-2017 yılları arasında GSYİH' nin Endonezya'daki İslami bankaların ROA üzerinde olumlu etkisi olduğunu fakat enflasyonun ROA üzerinde bir etkisi olmadığı gör÷lmüştür. Yılmaz ve Özgür (2021) 2015-2019 yılları arasında katılım bankalarında kârlılığa etki eden faktörleri inceleyen çalışmalarında, net dönem karı değişkeninin GSMH büyüme oranı ve enflasyon üzerinde bir etkisi bulunmadığı belirlenmiştir.

Rehman ve Rashid (2022) çalışmalarında, Pakistan'da 2007–2019 yılları arasında, enflasyon riskinin İslami bankaların büyüme, kârlılık ve istikrar üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun, İslami bankaların enflasyondan büyük ölçüde etkilenen gayrimenkul işlemlerine daha fazla dahil olmaları olabileceği ifade edilmiştir. Sharif (2023) çalışmasında, Ürdün'de faaliyet gösteren İslami bankaların 2007-2021 yılları arasında makroekonomik faktörlerin İslami bankaların performansı üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda, makroekonomik faktörlerin (ekonomik büyüme, kamu borç artışı, enflasyon, doğrudan yabancı yatırım ve ödemeler dengesi) İslami bankalarının performansı (varlık getirisi veya özsermaye getirisi veya özsermaye getirisi) üzerinde etkisi olduğu gör÷lmektedir.

Literatürde, mevduat bankalarının finansal performans değişkenleri ile makroekonomik faktörler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların geniş bir yer kapladığını göstermektedir. Ancak ilgili yıllar arasında katılım bankalarının finansal performans değişkenleri ile makroekonomik faktör arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmaların sınırlı olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın katılım bankacılığı alanına ve literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşün÷lmektedir.

3. Metodoloji

Çalışmada, Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının finansal performans göstergeleri ile makroekonomik faktörler arasındaki ilişki incelenmektedir. Bankacılık sektöründe yaygın olarak kullanılan ve katılım bankalarının internet sayfalarında yer alan yıllık faaliyet raporlarından alınan Net Dönem Kâr, Aktif Toplamı, Öz Kaynaklar, SYO, ROA ve ROE göstergeleri değişken olarak seçilmiştir. Bu değişkenlerin seçilmesinin en önemli nedeni bankaların finansal durumlarında etkili bir karşılaştırmaya imkân vermesidir. Ayrıca, Dünya Bankası tarafından sağlanan ve makroekonomik düzeyde önemli göstergeler olarak kabul edilen GSYİH ve enflasyon verileri de çalışmada değişkenler kısmında yer almaktadır. Bu değişkenler, katılım bankalarının finansal göstergeleri ile makroekonomik faktörler arasındaki ilişkileri anlamak açısından önem arz etmektedir. Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmış olup, veriler 2008-2022 yılları arasını kapsamaktadır. Çalışma, bankacılık sektöründeki katılım bankaları arasında özellikle Kuveyt Türk, Albaraka Türk ve Türkiye Finans Katılım Bankası ile sınırlandırılmaktadır. Diğer katılım bankalarının mevcut veri setlerinin sınırlı olması nedeniyle çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Araştırmada, katılım bankalarının performans göstergeleri ile makroekonomik faktörler arasındaki fark analizi Kruskal-Wallis Testi, bu göstergelerin farklı gruplar arasında ortalamalarının karşılaştırılması ise Tek Yönlü ANOVA ile incelenmiştir. Araştırma verilerinin normal dağılım göstermemesi nedeniyle, katılım bankalarının performans göstergeleri ile GSYİH ve enflasyon arasındaki ilişki Spearman's rho ve yıl kontrollü kısmi korelasyon analizi ile test edilmiştir. Araştırmada, bankaların performans göstergeleri olan SYO, ROA ve ROE arasındaki anlamlı ilişkiyi incelemek için modeller oluşturulmuştur. Bu modellerin analizi için Genelleştirilmiş Lineer Model (Logit) tercih edilmiştir.

4. Araştırma Bulguları

Katılım bankalarının 2008-2022 yılları arasındaki finansal performans göstergeleri ve fark analizi sonuçları Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılım Bankalarının Finansal Performans Göstergeleri ve Fark Analizi Sonuçları

	Albaraka Türk		Kuveyt Türk		Türkiye Finans		P değeri
	Ortalama	Standard Sapma	Ortalama	Standard Sapma	Ortalama	Standard Sapma	
Net Dönem Kâr	260.080	313.412	1.539.507	3.517.316	531.510	686.106	0.008 ^a
Aktif Toplamı	39.968.713	40.569.338	82.212.434	107.080.643	45.465.530	41.657.837	0.527 ^a
Öz Kaynaklar	2.563.375	1.995.070	5.501.930	7.019.619	3.758.281	2.604.646	0.222 ^a
SYO	14,73	1,45	17,71	3,78	16,19	2,42	0.025 ^a
ROA	1,05	,73	1,42	,69	1,13	,51	0.269 ^b
ROE	11,90	5,96	17,52	9,46	12,81	4,60	0.097 ^a
Bağımsız değişkenler							
GSYİH	4,89	4,30					
INF	14.617	16.423					

a. Kruskal Wallis Test, b. Tek Yönlü ANOVA

Tablo 1’de, katılım bankalarının net dönem karı, aktif toplamı, öz kaynaklar, SYO, ROA ve ROE değerleri açısından 2008-2022 yılları arası dönemde, Kuveyt Türk Katılım Bankası en yüksek ortalamaya sahip olup, bunu sırasıyla Türkiye Finans Katılım Bankası ve Albaraka Türk Katılım Bankası izlemektedir. Fark analizi sonuçlarına göre bankalar arasında net dönem karı ve SYO farkları istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0.05$). Aktif toplamı, öz kaynaklar, ROA ve ROE değerlerinin bankalar arasındaki farkları istatistiksel olarak anlamlı olmayıp ($p > 0.05$), üç banka için de birbirine benzer değerler aldığı görülmektedir.

Tablo 2’de Katılım bankalarının finansal performans göstergeleri ile enflasyon ve GSYİH arasındaki ilişki sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 2. Korelasyon (Spearman’s Rho) Analizi Sonuçları

	GSYİH	INF
Net Dönem Kâr	0.136	0.450**
Aktif Toplamı	0.099	0.735**
Öz kaynaklar	0.090	0.722**
SYO	-0.136	0.474**
ROA	-0.072	-0.344**
ROE	-0.010	0.068

** $p < 0.01$

Tablo 2’deki analizi sonuçlarına göre GSYİH ile tüm araştırma göstergeleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($p > 0.05$) gözlemlenirken, enflasyon ile net dönem karı, aktif toplamı, özkaynaklar, SYO ve ROA arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.01$).

Tablo 3’te Katılım bankaların finansal performans göstergeleri ile enflasyon ve GSYİH arasındaki yıl kontrollü ilişki sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. Korelasyon (Yıl Kontrollü Kısmi) Analizi Sonuçları

	GSYİH	INF
Net Dönem Kâr	-0.043	0.615**
Aktif Toplamı	0.046	0.576**
Özkaynaklar	-0.028	0.642**
SYO	-0.118	0.410**
ROA	-0.103	0.658**
ROE	0.034	0.676**

**p<0.01

Tablo 3'te, GSYİH ile tüm araştırma göstergeleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı (p>0.05) gözlemlenirken, enflasyon ile net dönem karı, aktif toplamı, özkaynaklar, SYO, ROA ve ROE arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir (p<0.01).

Araştırma değişkenlerinden finansal performans göstergeleri olan ve enflasyon ile arasındaki ilişki anlamlı çıkan SYO, ROA ve ROE için aşağıdaki modeller kurulmuştur:

$$\ln SYO = \beta_0 + \beta_1 * \ln(\text{Enflasyon}) \quad (1)$$

$$\ln ROA = \beta_0 + \beta_1 * \ln(\text{Enflasyon}) \quad (2)$$

$$\ln ROE = \beta_0 + \beta_1 * \ln(\text{Enflasyon}) \quad (3)$$

Tablo 4'te araştırma modellerine yönelik yapılan Genelleştirilmiş Lineer Model (Logit) analizi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 4. Genelleştirilmiş Lineer Model (Logit) Analizi Sonuçları

Parametreler	B	Std. Hata	95% Wald Güven Aralığı		Hipotez Testi		
			En küçük	En büyük	Wald X ²	df	p
SYO							
(Kesişim)	-224,497	202,3324	-621,062	172,067	1,231	1	,267
Yıl	,119	,1005	-,078	,316	1,398	1	,237
Enflasyon	8,260E-5	2,7374E-5	2,895E-5	,000	9,105	1	,003
(Ölçüm)	5,646	1,1903	3,735	8,535			
ROA							
(Kesişim)	241,355	39,0488	164,820	317,889	38,203	1	,000
Yıl	-,119	,0194	-,157	-,081	37,880	1	,000
Enflasyon	3,098E-5	5,2831E-6	2,062E-5	4,133E-5	34,385	1	,000
(Ölçüm)	,210	,0443	,139	,318			
ROE							
(Kesişim)	1407,094	449,8706	525,364	2288,824	9,783	1	,002
Yıl	-,694	,2235	-1,132	-,256	9,642	1	,002
Enflasyon	37,4E-5	6,0865E-5	,000	,000	37,839	1	,000
(Ölçüm)	27,912	5,8843	18,464	42,192			

E-5= 10⁻⁵

Tablo 4’te görüldüğü üzere, her üç modelde de, GLM analizi sonuçları enflasyonun üç göstergeye etkisinin olduğunu göstermektedir ($p < 0.01$). Buna göre ilgili modeller aşağıdaki gibidir:

$$\text{LnSYO} = -224,497 + 8,260E-5 * (\text{Enflasyon}) \quad (1)$$

$$\text{LnROA} = 241,355 + 3,098E-5 * (\text{Enflasyon}) \quad (2)$$

$$\text{LnROE} = 1407,094 + 37,4E-5 * (\text{Enflasyon}) \quad (3)$$

Yukarıdaki modeller incelendiğinde, regresyon katsayılarına göre enflasyona en fazla duyarlı olan gösterge ROE olup, bunu sırasıyla ROA ve SYO izlemektedir.

5. Sonuç

Finansal performans ölçümü, mevduat sahipleri, paydaşlar ve yatırımcılar için üretkenlik, istikrarlı olma, verimlilik ve karlılık gibi finansal kriterleri değerlendirme aracı olarak kullanılmaktadır. Makroekonomik faktörlerdeki değişikliklerin, katılım bankalarının finansal performanslarını etkileyebileceği göz önüne alındığında, bu bankaların rekabet ortamında karlılıklarını artırmak, sermayelerini korumak ve geliştirmek amacıyla, değişen ekonomik koşulları dikkate alarak çeşitli stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir. Türkiye’de katılım bankalarının finansal performans göstergeleri ile makroekonomik faktörler arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışma, katılım bankalarının finans sektöründeki istikrar ve ülke ekonomisinin büyümesine yönelik stratejik karar alıcılar ve araştırmacılara önemli bir perspektif sunacağı değerlendirilmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, 2008-2022 yılları arasında katılım bankalarının net dönem karı, aktif toplamı, öz kaynaklar, SYO, ROA ve ROE değerleri Kuveyt Türk için en yüksek ortalamaya sahip olup, bunu sırasıyla Türkiye Finans ve Albaraka Türk izlemektedir. Bu sonuç, Kuveyt Türk’ün diğer katılım bankalarına göre daha güçlü bir finansal performansla sahip olduğu değerlendirilmektedir. Fark analizi sonuçlarına göre, bankalar arasında net dönem karı ve SYO farkları istatistiksel olarak anlamlı olduğu fakat aktif toplamı, öz kaynaklar, ROA ve ROE değerlerinin bankalar arasındaki farkları istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, finansal göstergeler açısından üç bankanın net dönem karı ve SYO performanslarındaki farklılıkları ortaya koymaktadır. Diğer finansal göstergeler ise üç banka arasında benzer bir performans sergilediği görülmüştür. Bu durum, söz konusu katılım bankalarının belirli alanlarda farklı güçlü ve zayıf yönleri olabileceğini göstermektedir. Rekabet ortamında bankaların bu göstergelerin avantajları ve dezavantajları açısından dikkate almaları önemlidir.

Korelasyon analizi sonuçlarına göre, katılım bankalarının finansal performans göstergeleri ile GSYİH arasında bir ilişki olmadığı görülmüştür. Ancak, enflasyon ile net dönem karı, aktif toplamı, öz kaynaklar, SYO ve ROA arasında bir ilişki tespit edilmiştir. Literatür, enflasyonun katılım bankalarının karlılığı üzerindeki etkisinin değişken olduğunu göstermektedir. Örneğin, Izhar ve Asutay (2007), Wasiuzzaman ve Tarmizi (2009) ve Al-Damir (2014) gibi çalışmalar, enflasyonun ROA üzerinde olumlu etkisi olduğunu belirtirken, Zarrouk vd. (2016) bu ilişkinin olumsuz olduğunu, Bakkeri ve Malik (2020) ile Istan ve Fahlevi (2020) ise etkisinin olmadığını ortaya koymuştur. Bu farklılıklar, veri seti, bölgesel farklılıklar, ekonomik koşullar ve metodolojiler gibi faktörlerden kaynaklanabileceği değerlendirilmektedir. Enflasyon oranları arttığında genellikle faiz oranları da artabilmektedir. Ancak, katılım bankaları faizsiz bankacılık prensiplerine dayandıkları için, faiz oranlarındaki değişimlerden doğrudan yararlanamazlar. Bu durum, faiz oranlarındaki artışların veya azalışların bankanın karlılığı üzerinde etkili olmasını sınırlayabilir. Ayrıca, enflasyonun işletme maliyetlerini artırması, kâr marjlarını daraltarak bankaların finansal performansını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu sonuçlar, enflasyonun belirli finansal göstergeler arasında ilişkili olduğu ve bu durum katılım bankalarının finansal performanslarını yönetirken ekonomik koşulları dikkate alarak bu değişkenlere karşı stratejiler geliştirmeleri gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Regresyon analizi sonuçlarına göre, enflasyon değişkeninin katılım bankalarının SYO, ROA ve ROE değişkenleri üzerinde bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar literatürde yapılan çalışmalarla (Izhar ve Asutay, 2007; Wasiuzzaman ve Tarmizi, 2009; Al-Damir, 2014; Rehman ve Rashid, 2022; Sharif, 2023) örtüşmektedir. Regresyon katsayılarına göre enflasyona en fazla duyarlı olan göstergenin ROE olduğu görülmektedir. Bu durum, enflasyonun öz sermaye getiri oranları üzerindeki etkisinin diğer finansal göstergelerden daha güçlü olduğu değerlendirilmektedir.

Enflasyonun yükselmesiyle birlikte, katılım bankalarının sermaye yapılarında gözlenen olumlu eğilim, finansal istikrar ve performans açısından olumlu bir etki olabilir. Artan enflasyon, müşterilerin likidite taleplerini artırabilir, bu da katılım bankalarının sermaye yapılarını güçlendirebilir ve nominal karlılık oranlarının artırabilir. Ancak, katılım bankalarının reel karlılıklarını enflasyon etkisi göz önünde bulundurularak daha dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerekebilmektedir. Enflasyon, genellikle reel varlıklara olan talebi artırdığı için, faizsiz finans prensiplerine dayalı olarak çalışan katılım bankaları, reel varlıklara yönelik talep artışından etkilenebileceği değerlendirilmektedir. Enflasyonun artmasıyla birlikte, geleneksel bankaların faiz getirisi düşebilir ve bu durum

katılım bankalarının enflasyonun olumsuz etkilerine karşı alternatif olabileceği ve bireyler ile kurumlara faizsiz finansman fırsatları sunabileceği değerlendirilmektedir.

Katılım bankalarının yöneticileri, enflasyonun etkilerine uyum sağlamak ve finansal performanslarını en üst düzeye çıkarmak için reel varlık yönetimi, risk yönetimi gibi faktörleri dikkate almaları önerilmektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, enflasyonun katılım bankalarının finansal performansına olan etkilerini değerlendirebilmek için, katılım bankalarının finansal performans göstergeleri ile makroekonomik faktörlerin çeşitlendirilmesi, ilgili tarih aralıklarının genişletilmesi ve ülkeler arası kıyaslama yapılması önerilmektedir. Çalışma, üç katılım bankasını kapsamakta ve 2008-2022 yılları arasındaki verilerle sınırlıdır.

Literatürde, mevduat bankalarının finansal performansı ile makroekonomik faktörler arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmaların yaygın olduğu, ancak katılım bankalarının finansal performansını ve makroekonomik faktörler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın katılım bankacılığı alanına ve literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

Kaynakça

Abduh, M., & Alias, A. (2014). Factors Determine Islamic Banking Performance in Malaysia: A Multiple Regression Approach. *Journal of Islamic Banking and Finance*, 31(1), 44–54.

Akbaş, H. E. (2012). Determinants of Bank Profitability : an Investigation on Turkish Banking Sector. *Öneri Dergisi*, 10(37), 103–110. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/165700>

Al-Damir, N. A. S. (2014). Factors Affecting the Profitability of Islamic Banks in GCC Countries [Master of Science]. In *Journal of Multidisciplinary Studies*. Universiti Utara Malaysia.

Ali, Q., Maamor, S., Yaacob, H., & Tariq Gill, M. U. (2018). Impact of Macroeconomic Variables on Islamic Banks Profitability. *International Journal of Business Ethics and Governance*, 1(2), 20–35. <https://doi.org/10.51325/ijbeg.v1i2.14>

Almazari, A. A. (2012). Financial Performance Analysis of the Jordanian Arab Bank by Using the DuPont System of Financial Analysis. *International Journal of Economics and Finance*, 4(4), 86–94. <https://doi.org/10.5539/ijef.v4n4p86>

Almazari, A. A. (2013). Capital Adequacy, Cost Income Ratio and the Performance of Saudi Banks (2007-2011). *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 3(4), 284–293. <https://doi.org/10.6007/ijarbss/v9-i10/6471>

Alper, D., & Anbar, A. (2011). Bank Specific and Macroeconomic Determinants of Commercial Bank Profitability: Empirical Evidence from Turkey. *Business and Economics Research Journal*, 2(2), 139–152.

Athanasoglou, P. P., Brissimis, S. N., & Delis, M. D. (2008). Bank-specific, industry-specific and macroeconomic determinants of bank profitability. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 18, 121–136. <https://doi.org/10.1016/j.intfin.2006.07.001>

Athanasoglou, P. P., Delis, M., & Staikouras, C. (2006). Determinants of Bank Profitability in the South Eastern European Region. In *SSRN Electronic Journal (Issue 47)*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4163741>

Azmat, S., Azad, A. S. M. S., Ghaffar, H., Hayat, A., & Chazi, A. (2020). Conventional vs Islamic banking and macroeconomic risk: Impact on asset price bubbles. *Pacific Basin Finance Journal*, 62(101351), 1–19. <https://doi.org/10.1016/j.pacfin.2020.101351>

Bakkeri, A., & Malik, A. Ben. (2020). Profitability of Islamic Banks: a Panel Data Analysis. *Indian Journal of Finance and Banking*, 4(3), 26–38. <https://doi.org/10.46281/ijfb.v4i3.811>

Bashir, A. M. (2003). Determinants of Profitability in Islamic Banks: Some Evidence from the Middle East. *Islamic Economic Studies*, 11(1), 31–57.

Brastama, R. F., & Yadnya, I. P. (2020). The Effect of Capital Adequacy Ratio and Non Performing Loan on Banking Stock Prices with Profitability as Intervening Variable. *American Journal of Humanities and Social Sciences Research*, 4(12), 43–49. www.ajhssr.com

Er, H. (2023). BIST-100 endeksinde işlemlenme mevduat bankalarının finansal performanslarının incelenmesi. *R&S- Research Studies Anatolia Journal*, 6(4), 680–699.

Hamid, A., Majid, M. S. Abd., & Khairunnisah, L. (2017). An Empirical Re-Examination of the Islamic Banking Performance in Indonesia. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, 6(2), 219–232. <https://doi.org/10.6007/ijarems/v6-i2/3022>

Hassan, M. K., & Bashir, A.-H. M. (2003). Determinants of Islamic Banking Profitability. In 10th ERF Annual Conference, 2–31.

Istan, M., & Fahlevi, M. (2020). The Effect of External and Internal Factors on Financial Performance of Islamic Banking. *Jurnal Ekonomi & Studi Pembangunan*, 21(1), 137–145. <https://doi.org/10.18196/jesp.21.1.5036>

Izhar, H., & Asutay, M. (2007). Estimating the Profitability of Islamic Banking: Evidence from Bank Muamalat Indonesia. *Review of Islamic Economics*, 11(2), 17–29.

Karakuř, R., & Kùçük, ř. Y. (2016). Katılım Bankalarında Karlılığın Belirleyicileri: Türkiye Örneđi İin Bir Panel Veri Analizi. *Niđe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakùltesi Dergisi*, 9(2), 119–133. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/niguiibfd/issue/19762/211612>

Khan, M. M. S., & Ijaz, F. (2014). Islamic Banking in Pakistan: Challenges and Opportunities A Performance Based Analysis. *Islamic Banking and Finance Review*, 1(1), 49–70.

Kosmidou K, Pasiouras, F., Doumpos, M., & Zopounidis, C. (2006). Assessing Performance Factors in the UK Banking Sector: A Multicriteria Methodology. *Central European Journal of Operations Research*, 14(1), 25–44.

Muda, M., Shaharuddin, A., & Embaya, A. (2013). Comparative Analysis of Profitability Determinants of Domestic and Foreign Islamic Banks in Malaysia. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 3(3), 559–569.

Naceur, S. Ben, & Omran, M. (2011). The effects of bank regulations, competition, and financial reforms on banks' performance. *Emerging Markets Review*, 12, 1–20. <https://doi.org/10.1016/j.ememar.2010.08.002>

Olalere, O. E., Bin Omar, W. A., & Kamil, S. (2017). Bank Specific and Macroeconomic Determinants of Commercial Bank Profitability: Empirical Evidence from Nigeria. *Journal of Finance & Banking Studies* 6(1), 6(1), 25–38. <https://doi.org/10.20525/ijfbs.v6i1.627>

Rehman, J. ur, & Rashid, A. (2022). Impacts of Bank-Specific and Macroeconomic Risks on Growth and Stability of Islamic and Conventional Banks: An Empirical Analysis from Pakistan. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 9(2), 1–14. <https://doi.org/10.13106/jafeb.2022.vol9.no2.0001>

Sharif, B. M. M. Al. (2023). The Impact of Macroeconomic Variables on the Performance of Islamic Banks: An Empirical Study. *International Journal of Professional Business Review*, 8(4), 1–16.

Taşkın, F. D. (2011). Türkiye'de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler. *Ege Akademik Bakış*, 11(2), 289–298. <https://doi.org/10.21121/eab.2011219572>

Wasiuzzaman, S., & Tarmizi, H.-A. B. A. (2009). Profitability of Islamic Banks in Malaysia : An Empirical Analysis. *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 6(4), 54–68.

Yılmaz, C., & Özgür, E. (2021). Katılım Bankalarında Kârlılığa Etki Eden Faktörlerin Tespiti İçin Panel Veri Analizi Uygulaması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 92, 1–20. <https://doi.org/10.25095/mufad.944461>

Zarrouk, H., Ben Jedidia, K., & Moualhi, M. (2016). Is Islamic bank profitability driven by same forces as conventional banks? *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 9(1), 46–66. <https://doi.org/10.1108/IMEFM-12-2014-0120>

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.halkbankkobi.com.tr/tr/uzmanina-danisin/makaleler/finansal- yonetim/isletme-karlilik-nasil-analiz-edilir.html>, Erişim Tarihi: 30.01.2024

<https://databank.worldbank.org>, Erişim Tarihi: 02.07.2023

<https://www.kuveytturk.com.tr/yatirimci-iliskileri/finansal-bilgiler/yillik-ve-ara-donem-faaliyet-raporlari>, Erişim Tarihi: 10.06.2023

<https://www.albaraka.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari>. Erişim Tarihi: 10.06.2023

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/yatirimci-iliskileri/finansal-raporlar/Sayfalar/faaliyet-raporlari.aspx>, Erişim Tarihi: 10.06.2023